

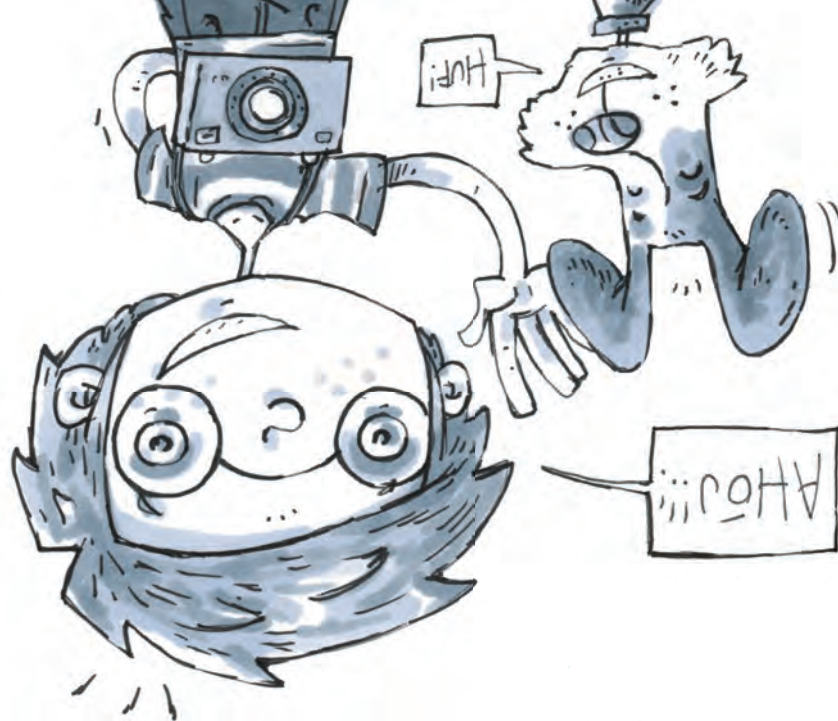
MASKOVI

PUTOVÁNÍ

po dědictvích našich předků

Publikaci „Putování po dědictví našich předků“, kterou právě držíte ve svých rukách, zpracovaly čtyři místní akční skupiny v rámci projektu spolupráce s názvem Dědictví našich předků, který je financován z Programu rozvoje venkova ČR. Rády by Vám přiblížily, co to vlastně místní akční skupiny jsou a čím se zabývají. Místní akční skupiny (dále jen MAS) sdružují neziskové organizace, podnikatele, zemědělce, obce či svazky obcí a fyzické osoby. Tyto subjekty spolupracují na rozvoji venkova, zemědělství a získávání finanční podpory z Evropské unie právě pro svůj region. Základním cílem MAS je zlepšování kvality života a životního prostředí ve venkovských oblastech. Jedním z nástrojů je také aktivní získávání a přidělování dotačních prostředků vybraným projektům z území MAS. MAS působí na konkrétně vymezeném území, které má minimálně 10 tis. a maximálně 100 tis. obyvatel a nesmí zahrnovat město s více než 25 tis. obyvateli. V současné době na území České republiky působí přes 170 MAS.

Dědictví našich předků

MAS Hradecký venkov, Podchlumí, Společná CIDLINA a MAS Zálabí realizací společného projektu s názvem Dědictví našich předků vytvořily na svém území podmínky pro historické, kulturní a společenské využití 3 kostelů – Nejsvětější Trojice v Suché, sv. Jakuba v Novém Bydžově, sv. Voršily v Chlumci nad Cidlinou, 1 muzea v Týnci nad Labem a Hankova domu v Hořiněvsi. V těchto objektech byly realizovány stavební práce a následně vybudovány 3 stálé expozice.

V nevyužívaném kostele v Suché bude instalována jedinečná kampanologická expozice zvonů, která je tvořena originálními zvony a sádrovými odlitky ze sbírek Muzea východních Čech Hradec Králové. Expozice bude postupně doplňována starými nevyužívanými zvony z území partnerských MAS a vždy po roce se část sbírky (tzv. putovní část) přemístí na území partnerské MAS.

V Hořiněvsi v historickém Hankově domě bude vybudována stálá expozice písemnictví.

V Muzeu v Týnci nad Labem bude vytvořena stálá expozice rodu Pernerů a historie Týnecka a okolí a zároveň budou vytvořeny podmínky pro konání tematických výstav jako např. „Vánoce dříve“, „Spolková činnost regionu“ či „Kampanologická expozice“.

Advent na vsi, Noc kostelů a Posvícení na vsi jsou propagační akce, které se uskutečnily v rámci projektu a budou každoročně opakovány za účelem poznávání historie a tradic regionů a prohlubování spolupráce mezi regionálními partnery.

Společným výstupem projektu pak je propagační materiál „Kulturní dědictví našich předků“, který právě držíte v rukách. V této publikaci najdete specifické regionální památky a vybrané lidové a kulturní tradice partnerských MAS, které stojí za to zhlédnout při vašem putování po regionech partnerských MAS.

Dobrý den,

Jmenujeme se MASKovi. A jak říká moje máma, jsme úplně obyčejná rodina. Já si tím nejsem až tak úplně jistý. Máma je celkem v pohodě, táta taky, i když jeho nadšení pro objevování nových míst a hlavně shromažďování informací o nich je někdy úmorné. Co jiného ale čekat od historika amatéra. No a ségra? Prý o ní nemám říkat, že je pubertáčka, ale ona opravdu je.

Pořád se jen prohlíží, vzdychá a telefonuje.

Já se jmenuji Pavel, je mi 12 let a mám celkem dost zálib. Rád jezdím na kole, hraju fotbal, baví mě všechny aktivity venku. A nesmím zapomenout na posledního člena naší rodiny. Je to pes a jmenuje se Bak. Je i mým nejlepším kamarádem, užíváme si spolu hodně legrace a navíc je jediným členem rodiny, který má více průšvihů než já.

Každý rok vyráží naše rodina na výlety. Cestujeme vlakem, autem, někdy vezmeme i kola. Cíle našich výletů vybírá většinou táta, zároveň se snaží nastudovat o místě co nejvíce informací a hledá i nějaké zajímavosti. Tentokrát

vyrážíme do Pocidliní. Prý ho k výběru místa inspiroval výsledek mého testu z matematiky. Nevím, co tím myslel, jen zmiňoval nějaké sedláky, kteří prý u Chlumce taky nedopadli nic moc.

Území MAS Společná CIDLINA je pojmenováno podle řeky Cidliny, která regionem protéká. Rozkládá se na 33 tisících ha v rovinaté jihozápadní části Královéhradeckého kraje. Region je součástí NUTS II. Severovýchod a patří do turistické oblasti Hradecko.

Region Společná CIDLINA vznikl spojením dvou svazků obcí – mikroregionů Novobydžovsko a Cidlina a připojením dvou nezačleněných obcí (Olešnice, Klamoš). Sdružuje 36 obcí a města Nový Bydžov a Chlumeck nad Cidlinou.

Území organizačně scelilo občanské sdružení Společná CIDLINA, které vzniklo v roce 2004. Je základním nástrojem metody LEADER. Tvoří ho místní aktéři na principu partnerství soukromé a veřejné sféry. MAS sdružuje zástupce samospráv a dalších veřejných institucí, podnikatele a nestátní neziskové organizace.

Oblast je atraktivní pro cykloturisty, neboť nabízí rovinatou krajinu protkanou sítí cyklotras. Mnohé obce se mohou pochlubit svými kostely, dřevěnými zvonicemi či drobnými sakrálními stavbami. Pro milovníky přírody je připravena naučná stezka Les Chlum, několik památných stromů nebo uměle vytvořený mokřad Pamětník. K aktivnímu odpočinku lákají koupaliště nebo golfové hřiště v Myštěvsi.

Region je rodištěm mnoha významných osobností. Asi nejznámější jsou dramatik V. Kl. Klicpera, ovocnáři J. Říha a J. E. Proche, hudební skladatel J. Malát nebo Marek Bydžovský z Florentina, matematik, astronom a šestinásobný rektor Karlovy univerzity.

Už když jsme přijížděli k Chlumci nad Cidlinou, bylo mi jasné, kam budou směřovat naše první kroky. Silueta zámku Karlova Koruna je totiž vidět už z dálky. Jana hned protočila oči, že se jí do kopce nechce šlapat, ale nebylo jí to nic platné. Naopak Bak ocenil, že se konečně proběhne v rozsáhlém parku. A když zjistil, že se tam prochází pávi, těžko skrýval nadšení.

Zámek Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou

Zámek Karlova Koruna, který stojí na návrší v západní části Chlumce nad Cidlinou, je jednou z nejvýznamnějších barokních staveb v Čechách.

Prvním šlechtickým sídlem v Chlumci byla tvrz zmiňovaná už v r. 1424. Na počátku 17. století dostal panství rod Kinských, který proslul věrnou službou králi i patriotismem. Postupem času původní sídlo přestalo vyhovovat nárokům na bydlení, proto se František Ferdinand Kinský rozhodl vybudovat nové reprezentativní sídlo. Ke stavbě pozval vynikající umělce

své doby – italského architekta Giovanni Santiniho Aichela a pražského stavitele Františka Maxmiliána Kaňku. Stavba proběhla v letech 1721–1723 a na počest návštěvy císaře Karla VI. byl zámek pojmenován Karlova Koruna.

Pohnutou historií si zámek prošel ve 20. století. V roce 1943 vyhořel a byl značně poškozen. Po roce 1948 se zámek stal vlastnictvím státu, který ho v roce 1969 po dlouhé rekonstrukci zpřístupnil veřejnosti.

Byla zde umístěna expozice Národní galerie s názvem Barok v Čechách. V roce 1992 byl v rámci restitucí majetek vrácen do rukou Kinských, kteří na zámku vybudovali interiérovou zámeckou expozici zachycující historii rodu a chov koní na Chlumecku.

Kompozice zámku je dokladem Santiniho osobitosti a geniality, kdy dovedl k dokonalosti centrální typ stavby. Ke středovému dvoupatrovému válci na koso připojil tři křídla čtvercového půdorysu. V severní části mezi křídla vsunul otevřené schodiště do prvního patra, vpředu kryté vyzděným pláš-

těm se třemi vchody. Vnitřní prostory tvoří ve zvýšeném přízemí Sloupový sál, v prvním patře reprezentativní Mramorový sál. Oba sály jsou obklopeny devíti salonky, díky jejich uspořádání zde nenajdeme žádné chodby.

Dokonalá centrální kompozice je umocněna umístěním zámku na zvýšeném místě, ke kterému vedou od tří bran tři cesty lemované alejí stromů. Okolo se rozkládá rozsáhlý anglický park, v jehož areálu se nachází ještě empírová oranžerie, šestiboká kaple Zvěstování Panny Marie a hospodářské budovy.

Jednou z bran opouštíme areál zámku a vydáváme se do města. Sestra Jana zatím nepromluvila ani slovo, jen se zasněně dívá. Zřejmě je duchem ještě na zámku, tančí v sále nebo se vidí v některém z dobových kostýmů. To táta nás hned uvádí do reality. Teď prý opustíme život šlechticů, dostihů, salónků a porcelánu a přeneseme se mezi prostý lid. Stojíme před budovou, která ale rozhodně nevypadá jako nějaká pastouška. Je opravená, fasáda září novotou a cedule říká, že vcházíme do Lorety, sídla Městského muzea v Chlumci nad Cidlinou.

Loreta

Loretu začal budovat v r. 1717 Václav Norbert Oktavián Kinský podle plánů Františka Maxmiliána Kaňky jako piaristický klášter. Doba a finanční situace však redukovaly původní záměr na kapli obehnanou ambity (*křížovou chodbou, ochozem*).

Nejpozději v roce 1740 byla stavba dokončena a vypadala přibližně jako po nynější rekonstrukci, na nádvoří stála navíc kaple a kolem budovy se rozkládaly zahrady s barokními sochami.

V Loretě působil kapucínský mnich, aby sloužil zádušní mše za členy rodu Kinských, jiný účel budova neměla. Proto byla dvorským dekretem z r. 1786 kaple zrušena a na počátku 19. st. dokonce stržena, aby nepřekážela praktickému využití objektu. Postupně zde byl špitál, chudobinec, ve 20. st. bytové jednotky, což urychlilo devastaci celého areálu.

V 90. letech 20. st. se začalo s opravou střechy a po získání finančních prostředků s celkovou rekonstrukcí. 8. června 2002 byla budova znovu otevřena a slouží jako sídlo místního muzea.

Expozice muzea je vymezena lokálně na Chlumec a okolí, z hlediska časového zahrnuje převážně období novověku. Návštěvníci zde najdou selskou i měšťanskou jizbu, expozici věnovanou cechům, řemeslům včetně toho katovského, spolkům a slavným rodákům. V ambitech jsou ke zhlédnutí cenné soubory malovaných střeleckých terčů, připomínky selského povstání z r. 1775 a výstava zemědělských strojů a nářadí používaných v hospodářství.

No, tak se teda sestra nasmála, konečně totiž zjistila, co táta mínil těmi sedláky. A já si tu čtyřku z matematiky opravím. Teď bych Janu nejradši něčím praštil. Hodily by se i ty hrábě z muzea. Ještě že mamka zasáhla, ví, že jídlo v naší rodince vždy uklidní situaci. A zmrzlina na náměstí byla sladkou tečkou. I Bak se olizoval až za ušima. Ani mu nevadilo, že na nás zase bude muset čekat venku, protože do kostela psi nesmí.

Kostel sv. Voršily v Chlumci nad Cidlinou

Klicperovu náměstí dominuje děkanský kostel sv. Voršily. Je ukázkou pozdně gotické a raně renesanční architektury. Byl vybudován v letech 1536–1543 za vlády Pernštejnů.

Základem kostela je halové trojlodí o rozměrech 18x15 metrů. Lodě jsou sklenuty křížovou klenbou nesenou nestejně rozmístěnými sloupy.

Pod podlahou se nachází krypta, kam byli pochováni příslušníci šlechty, děkani a významní měšťané, dochovaly se zde i renesanční náhrobky.

Na východní straně je k střední lodi připojen presbytář (*kněžiště*) s okny zakončenými lomeným obloukem, gotická ostění se až na jednu výjimku nedochovala. Dalším pozdně gotickým prvkem je portál při vstupu do sakristie (*místnost pro uchování bohoslužebných předmětů*). Vliv renesance se projevil obloučkovým štítem trojlodí či v horizontálním členění věže.

Inventář kostela je převážně barokní. Hlavní oltář byl vytvořen v období vrcholného baroka se všemi jeho typickými prvky a znázorňuje patronku kostela sv. Voršilu, jak se vznáší na rudém plášti. Po stranách oltáře stojí sochy sv. Vojtěcha a sv. Aloise Gonzagy. Barokní prací je i nádherně zdobená kazatelna či oltář sv. Kříže s obrazem Ukřižovaný od Karla Škréty.

K západnímu průčelí kostela byla na přelomu 16. a 17. st. přistavěna hranolová věž. Tato přístavba je označována jako neobvyklá, neboť neodpovídá praxi tehdejší doby. Nezvyklost řešení se projevila i tím, že věž není přímo v ose kostela, vybočuje asi o 0,5 metru k severu. Věž měla ryze účelové využití, nesla zvony, byla zde umístěna i městská zbrojnice. V současné době je věž zakončena cibulovou barokní bání a nese velký zvon sv. Voršilu a malý zvon tzv. umíráček.

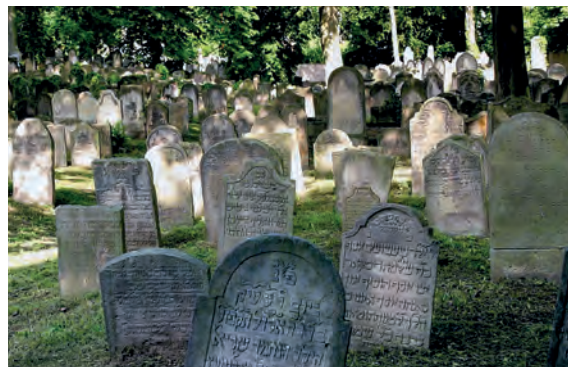
Od kostela se jdeme podívat k řece, která dala jméno celé oblasti. My se nyní vydáme proti proudu Cidliny, protože tam na nás čeká další zajímavá zastávka. Je jí královské věnné město Nový Bydžov. Dosud jsem toto město znal leda z hodin češtiny, kdy jsem nejdříve váhal nad správným pravopisem. Teď jsem očekával, čím si toto město získá mé sympatie. Zatím tedy nic moc, stojíme skoro ve středu města u velkých dřevěných dveří, které jsou zasazeny ve zdi. Za ní není vidět žádný kostel ani zámek. Táta šibalsky pomrkává na mamku, skoro to vypadá, že si z nás dělají legraci. Najednou táta vyrazil a s napřaženou rukou se hrne k nějakému muži. Oba se sestrou civíme s otevřenou pusou, nechápeme, co se děje, Bak dokonce začal ochranně štkat. Naštěstí se vzápětí vše vysvětlilo. Muž nám přišel otevřít dveře a my můžeme vstoupit na místo, které dýchá minulostí. Za dveřmi se totiž ukrýval starý židovský hřbitov.

Starý židovský hřbitov v Novém Bydžově

Třetí nejstarší židovský hřbitov v Čechách byl založen v roce 1520 a pohřbívalo se zde až do roku 1885. Na ploše přes půl hektaru je dochováno přes 1480 náhrobků, z nichž nejstarší dochovaný náhrobek z tmavého pískovce pochází z roku 1577.

Nejpočetnější jsou pískovcové náhrobky z druhé poloviny 17. st. a z 18. st. Jsou opatřeny plasticky vystupujícími hebrejskými nápisy i reliéfními symboly odkazujícími k jednotlivým kmenům (např. *konvice* = kmen *Levi*). Zvlášť výjimečný je mohutný náhrobek z počátku 17. st. s ratolestí a lidskou tváří v ozdobné kartuši (*plastickém orámování*). Mezi několika mramorovými náhrobky vyniká náhrobek Enocha Wolfa s reliéfem vlka. Objevují se zde i náhrobky s dvojazyčnými nápisy s vrývaným písmem (*jsou z konce 18. st. a mladší*), různé obelisky i honosné tumby.

Páni, tak tedy musím říct, že toto místo na mě velmi zapůsobilo, tolik náhrobků na jednom místě jsem ještě neviděl. I ségra se vyptávala na podrobnosti, zaujalo ji, že hřbitov byl ve své době založen za hradbami města a nyní se díky rozrůstání města nachází v jeho centru. Navíc jsme se dozvěděli, že tento hřbitov byl zcela zaplněn, a proto byl založen hřbitov nový jako samostatná součást městského hřbitova. Sice jsme to neměli v plánu, ale vydali jsme se podívat i tam.

Nový židovský hřbitov v Novém Bydžově

Nový židovský hřbitov byl založen roku 1885 a od tohoto roku se zde pohřbívalo až do druhé světové války. Celkem se na ploše hřbitova dochovalo 316 náhrobků z pískovce, žuly a mramoru. Nejčastěji mají tvar obelisku, výjimečně se jedná o stély. Cenná je stavba hrobky místní podnikatelské rodiny Bergmannů, která byla částečně zrekonstruována.

Židovská komunita v Novém Bydžově byla kdysi velmi početná. Mamku zajímalo, kde měli svoji modlitebnu - synagogu. Tu prý zde už ve své původní funkci nenajdeme, protože dnes je přestavěna na modlitebnu Českobratrské církve evangelické. Můžeme ji vidět v parku vedle náměstí. Táta zadal data do navigace a řekl, že se tam můžeme zastavit, protože to máme při cestě. Z parku nás navigace vedla na východní okraj města, kde na kopci stojí kostel sv. Jakuba Většího.

Kostel sv. Jakuba Většího v Novém Bydžově

Na Metličanech stál raně gotický kamenný kostelík sv. Jakuba Většího už na konci 13. století. Vzácná stavba se nedochovala, její pozůstatky byly využity do zdiva při stavbě nového kostela.

Barokní kostel z let 1768 až 1775 byl postaven královéhradeckým stavitelem Františkem Kermerem, zřejmě byly použity starší plány pražského architekta K. I. Dientzenhofera.

Kostel je podélná jednolodní neorientovaná stavba. Chránová loď s konkávním a konvexním (*vyhloubeným a vypouklým*) členěním půdorysu a kasulovými okny (*tvarem připomínají kněžské roucho kasuli*) je typickým příkladem barokní architektury. Je sklenuta plackou do pásů s polovalenými klenbami. Hranolová věž a průčelí kostela už nesou klasicistní prvky. Sakristie byla přistavěna později, na její jižní vnější stěně je empírový náhrobek Barbory z Klebornu z roku 1824 od hořického sochaře J. Richtery.

V r. 1898 byl interiér se staršími nástrojnými ornamentálními malbami nahrazen náboženskými výjevy

malovanými místním malířem Ludvíkem Nejedlým. Tyto malby byly z větší části zničeny v padesátých letech 20. století, kdy také vzaly za své varhany, kazatelna a část hlavního oltáře. Další části mobiliáře byly převezeny do kostelů sv. Vavřince a sv. Trojice, několik předmětů převzalo muzeum.

Od té doby kostel chátral. Koncem 60. a počátkem 70. let 20. století byla zdevastovaná stavba alespoň staticky zajištěna, na rozsáhlou rekonstrukci a záchranu si vzácná kulturní památka musela počkat až na konec 20. století.

V současné době kostel slouží ke galerijním účelům. V rámci jednotlivých výstav jsou připravovány komentované prohlídky pro školy i veřejnost. S jedinečnou atmosférou barokní architektury je neomyšlitelně spojeno také pořádání koncertů vážné hudby.

Musím říct, že na mě nakonec město Nový Bydžov udělalo dojem. Tatínek nás na závěr ještě poučil o tom, že pravidelný půdorys města patří k nejcennějším ukázkám středověkého urbanismu a spolu s novogotickou radnicí na náměstí, kostelem sv. Vavřince a dalšími objekty tvoří městskou památkovou zónu. Ještě si naposledy vyfotím kostel sv. Jakuba, musím dvakrát, protože poprvé se mi do záběru nacpala ségra s Bakem, a pokračujeme dál. Táta pro nás připravil ještě jedno zastavení. Dnes je totiž náš výlet zaměřen převážně na historické památky, které se díky úsilí lidí podařilo zachránit před úplným zdevastováním a zbouráním. Odjždíme do obce Loučná Hora, která se může pochlubit ojedinělým kostelem sv. Jiří.

Kostel sv. Jiří v Loučné Hoře

O stáří a podobě původního kostela v Loučné Hoře se toho ví málo, vznikl snad před polovinou 14. století a kromě několika zmínek se o něm nedochovaly žádné doklady. Na jeho místě byl v letech 1778–1780 od základů vystavěn nový barokní roubený kostel.

Kostel podélně centrální dispozice je tvořen střední částí se zkosenými rohy a věžičkou. K ní po stranách přiléhají dvě menší, navzájem stejně vysoké, symetricky formované boční části taktéž se zkosenými vnějšími rohy. Střední část sloužila jako chrámová loď, ve východní části byl presbytář, v západní kruchta (*kůr; prostor pro varhany, sbor*). K tomuto jádru přiléhají další dva boční přístavky, jsou výrazně nižší, opět symetricky utvářené, které sloužily jako sakristie a márnice. Budova je pokryta šindelovou střechou.

Během existence kostela proběhlo několik dílčích oprav a úprav. Zřejmě

ve 30. letech 19. století byl kostel omítnut, uvnitř i vně obílen, hliněná podlaha byla nahrazena cihlami. Teprve ze sbírky v roce 1857 byly pořízeny varhany (*z dílny varhanáře Hanische z Rychnova nad Kněžnou, cena 300 zlatých*). Jinak byl v kostele jen oltář, kazatelna a lavice. Drobné opravy byly nedostačující, ve 20. letech 20. století bylo poukazováno na žalostný stav budovy, kdy hrozilo i sesutí západní části. V roce 1928 byl kostel uzavřen. Teprve v roce 1934 byly provedeny nejnnutnější zabezpečovací práce, v roce 1958 byla částečně opravena střecha.

V současné době se o kostel stará Okrašlovací spolek Smidarska. Společně s obcí Smidary se postaral o opravu varhan, jejich slavnostní pozeňání proběhlo v dubnu 2012. V kostele se pořádají různé akce, výtěžek z nich jde na další opravy budovy.

A to už je opravdu naše poslední zastávka v regionu Společné CIDLINY. Nasedáme do auta, Bak si mně položil hlavu do klína a po očku pozoruje, jak procházím své fotografické úlovky. Musím se pochválit, protože

některé záběry jsou fakt povedené. Jen se nějak nemohu rozhodnout, která z památek se mi líbila nejvíce. Ono to asi bude tím, že každá nabídla nějakou zajímavost nebo dobrodružnou historii, kterou na nás zapůsobila.

Hradecký venkov

Už týden se snažím na tátovi vyzvídat, kam zavítáme tentokrát. Zatím mlčí jako hrob. Vyslal jsem za ním Janu, aby něco zjistila, ale také neví nic. A mamka drží při tátovi. Ještě si ze mě dělají srandu, ať se zeptám Baka, protože ten to prý

ví a těší se na další dobrodružství. Vydrželi mě napínat skoro až do odjezdu. Pak mně a Janě oznámili, že se budeme toulat v okolí Hradce Králové, kde je tolik zajímavých míst, že nebudeme vědět, kde se máme dřív zastavit.

Region Hradecký venkov má ze všech čtyř partnerských regionů největší rozlohu. Jeho území těsně kopíruje západ až severozápad krajského města Hradce Králové.

Obecně prospěšná společnost Hradecký venkov byla založena v roce 2007 svazky obcí Nechanicko, Obce památkové zóny 1866, Urbanická brázda a Hus-tířanka.

V současné době zahrnuje její správní území 63 venkovských obcí, ve kterých trvale žije více jak 30 tis. obyvatel.

Kontinuitu růstu hodnot duchovní i hmotné kultury místních obyvatel dokládá jednoznačně vývoj osídlení území již z dob prehistorických, který byl potvrzen archeologickými nálezy.

Region je rodištěm Františka Škroupa, hudebního skladatele a autora hudby k národní hymně. Významným rodákem byl i Václav Hanka, žák Dobrovského a později knihovník Českého muzea. Zajímal se o lidovou píseň, staročeštinu a pracoval na srbské lidové poezii. Sepsal několik mluvníc slovanských jazyků.

V regionu Hradecký venkov je řada turisticky atraktivních objektů, jakými jsou zámky, kostely, kapličky, kříže, sochy a další prvky drobné architektury. Některé obce se pyšní starými roubenými chalupami. Drobnější stavby (boží muka, křížky, kapličky, mezní kříže apod.) nalezneme téměř v každé obci. Nespornou výhodou je i příjemné venkovské prostředí nabízející relativně kvalitní životní prostředí, což zvyšuje turistickou přitažlivost regionu.

Putování regionem Hradecký venkov zahájíme v obci Osice. Je pochopitelné, že nemůžeme opomenout rodnou ves hudebního skladatele Františka Škroupa, autora hudby naší národní hymny.

Pamětní síň Fr. Škroupa a Škroupův dům v Osicích

V roce 1801 se do rodiny osického učitele narodil Fr. Škroup. Už od dětství projevoval nadání pro hudbu. Hudbě se pak věnoval po celý život. Působil jako kapelník Stavovského divadla, dirigent a hudební skladatel. Skládal opery, komorní a orchestrální skladby, písně. Na sklonku života byl kapelníkem v Rotterdamu, kde také r. 1862 zemřel.

V Osicích připomíná slavného rodáka pamětní síň v bývalé jídelně osické fary. Jeho jméno nese i Škroupův dům. Byl postaven k 10. výročí vzniku Československého státu s cílem zřídit zde pamětní síň komponisty. Na jeho

výstavbu přispěli občané z domova i zahraničí. Škroupův dům byl celá léta kulturním i společenským střediskem obce. Sloužil vzdělávacímu a divadelnímu spolku Škroup, jako kino i tělocvična. Pravidelně se zde konaly oslavy s názvem Škroupovy Osice.

Postupně přestal být objekt využíván a chátral. V současné době je budova značně zchátralá a na její rekonstrukci byl založen v roce 2000 Nadační fond Františka Škroupa.

FRANCIS BACON
1561-1626
ENGLISH JURIST, STATESMAN, AND PHILOSOPHER

Francis Bacon (1561-1626) was an English jurist, statesman, and philosopher. He is known for his contributions to the scientific method and his work on the organization of government. Bacon's philosophy emphasized the importance of empirical evidence and the role of the state in promoting the public good.

Naše další zastávka je v obci Suchá. Na první pohled je jasné, že naše kroky povedou do zdejšího kostela. Taťka navíc naznačuje, že v tomto objektu se nachází něco, co hned tak jinde nemají. Hned se s Janou předháníme, kdo první z nás přijde na to, co se skrývá za kostelními dveřmi. Jenže nás napadá jen obvyklé vybavení kostelů a táta jen vrtí hlavou, že to není ono. Tak se nebudeme zdržovat a necháme se překvapit tím, co se skrývá uvnitř.

Kampanologická kolekce v kostele Nejsvětější Trojice v Suché u Nechanic

Kostel Nejsvětější Trojice je dominantou obce. Byl postaven v letech 1885–1887 na místě původního kostela ze 14. století. Autorem novogotické jednolodní stavby byl V. Šmíd. Kostel sloužil svému účelu do 80. let 20. století, kdy byl pro špatný technický stav uzavřen. Poté dál chátral. Až v roce 2007 byl zapsán na seznam kulturních památek a o rok později se začalo s opravami. Byla opravena střecha, zasklena okna a vyčištěna loď.

V současné době je kostel využíván jako výstavní prostor, kde jsou prezentovány zvony z rozsáhlého kampanologického fondu Muzea východních Čech v Hradci Králové.

Hmm, jednak jsem si ani já, ani Jana na zvon nevzpomněli, jednak nás nenapadlo, že zvonům bude věnován celý prostor kostela.

A pokračujeme dál. Čeká nás zámek, který je nazýván „malou Hlubokou“ a zahrál si v několika pohádkách a filmech. Když Jana zjistila, že se objevil v její oblíbené pohádce Princ a Večernice, těšila se o to víc. Jakmile jsme se ocitli na dohled zámku, začala nás přesvědčovat, že se rodiče zmýlili, neboť zámek s červenou fasádou rozhodně nebyl místem setkání prince Velena a Večernice. Tatínek jen řekl, ať si počká na výklad průvodce, a uvidí.

Hrádek u Nechanic

Zámek Hrádek u Nechanic nechal postavit František Arnošt hrabě z Harrachu jako reprezentační letní sídlo rodu v letech 1839–1857. Předlohou pro stavbu byl projekt vypracovaný londýnským architektem Edwardem Bucktonem Lambem. Vedením stavebních prací byl pověřen talentovaný rakouský architekt Karl Fischer.

Vzniklo tak dispozičně neobvyklé sídlo. K střední části zámku jsou v tupém úhlu připojena dvě dlouhá křídla, půdorys tak připomíná široce rozetvé písmeno V. Ze severní strany přiléhá k zámku čestný dvůr, hlavní průčelí je situováno na jih do rozlehlého parku. Středověký nádech opevněného sídla navozuje cimbuří, vstupní hradní brána, hradba kolem čestného dvora

či vodní příkop. Souběžně se stavbou zámku byla část okolního lesa upravena jako anglický park a ve zbývající části byla založena obora a bažantnice.

Rod Harrachů byl jediným vlastníkem zámku až do roku 1945, kdy byl objekt na základě Benešových dekretů prohlášen státním majetkem. Od roku 1953 je zpřístupněn veřejnosti a od roku 2001 je zapsán mezi národní kulturní památky.

Zámecké interiéry vznikaly dle návrhů K. Fischera, zčásti je zhotovovali místní řemeslníci, zčásti sem byly svezeny z Itálie a Rakouska. Často se jednalo o celé stropy, portály či kompletní vybavení místností. Současná zámecká expozice je ukázkou bydlení šlechty ve druhé polovině 19. st.

Do zámku se vchází z čestného nádvoří do vstupní haly. Následuje Rytířský sál s portréty významných předků a příbuzných rodu. Největší a nejkrásnější zámeckou místností je Zlatý sál, který své jméno dostal podle zlacených kožených tapet na stěnách, zdobí ho i kazetový strop nebo krb ze sliveneckého mramoru. I další místnosti nabízí mnoho zajímavého, např. unikátní soubor kurfiřtských židlí (*sedělo se na nich obkročma, čelem k opěradlu*), ukázky skla z harrachovských skláren, sbírku keramiky a cínového nádobí nebo soubor obrazů s anatomickými anomáliemi. Součástí prohlídkových okruhů jsou kromě reprezentativních prostor i soukromá apartmá hraběcí rodiny nebo zámecká kaple sv. Anny.

Po prohlídce jsme se šli projít kolem zámku a golfového hřiště. Mamka s Janou stále vedly diskuzi o tom, která barva fasády slušela zámku více. Mě spíše zajímalo, kolik telat padlo na výrobu kožených tapet v Zlatém sále. Ani jsem si nevšiml, že se Bak vyvlékl z vodítka a potichu zmizel mezi stromy. Najednou ho vidím, jak zvesela běží proti nám a něco nese v tlamě. Tatínek konstatoval, že je to něco malého, takže škoda nebude velká. Bak nám k nohám položil golfový míček a čekal na pochvalu. My jsme ho raději popadli a rychle odešli, aby na nás nevyběhl naštvaný golfista, který díky Bakovi dnes rozhodně nevyhraje.

Příhodě jsme se smáli ještě v autě. Ale to už jsme se blížili do Všestaru, kde byl nedávno otevřen archeopark. Prý zde nabízí možnost proměnit se na chvíli v pravěkého člověka a vyzkoušet si třeba mletí mouky na kamenném mlýnku. Tak to se těším, i když mlít mouku by měly naše ženy.

Archeopark pravěku ve Vřestarech

Archeopark pravěku ve Vřestarech byl budován v letech 2009–2012, navazuje na dřívější Centrum experimentální archeologie a kombinuje expozici ve volné přírodě s expozicí muzea v samostatné budově.

Třípatrová budova je zcela unikátně rozdělena na podzemní, povrchovou a nebeskou část světa prehistorických lidí. Toto dělení navíc představuje metody archeologovy práce: památky ukryté pod zemí – rekonstrukce objektů na povrchu terénu – pohled letecké archeologie. V podzemí jsou umístěny modely a rekonstrukce archeologických vykopávek, podzemní stavby, jeskyně s malbami a pohřební komory. V prostředním patře je vel-

koplošný model pravěké krajiny, kterou ožívují desítky postav lidí při různých činnostech. Z ochozu horního patra je možné sledovat krajinu jakoby z ptáčích perspektiv.

Ve venkovním areálu stojí repliky domů z různých etap pravěku. Je zde i kultovní areál a pohřebiště. Ve zvláštní budově jsou vystaveny dlabané čluny (*pluly na nich expedice Monoxyton I a II*). Probíhají zde názorné ukázky činnosti pravěkých lidí (*výroba a výpal keramiky, štípání a broušení kamene, tavba bronzu, mletí obilí apod.*) i ukázky metod práce archeologů. Některé činnosti si mohou návštěvníci vyzkoušet i sami.

A teď si prý máme namasírovat nohy, protože nás čeká delší putování po bojišti jedné z velkých bitev 19. století. Na Janu šly mdloby, myslela si, že tentokrát bude většího pohybu ušetřena. Nedokázalo ji naladit ani tatínkovo vyprávění. Zato já jsem hltal informace o tom, jak způsob nabíjení pušek ovlivnil výsledek bitvy, a chtěl jsem se dozvědět další podrobnosti.

Památník bitvy 1866 na Chlumu

3. července 1866 byla na vyvýšenině Chlum, severozápadně od Hradce Králové, svedena prusko-rakouská bitva. Stálo zde proti sobě více než 400 000 mužů, čímž se tato bitva stala druhou největší bitvou 19. století. Ke střetu došlo ráno a po celodenních bojích byla rakouská armáda zcela rozprášena. Příčinou porážky byla zastaralá taktika boje a zastaralý typ pušek. Ztráty na životech a počty zraněných byly obrovské. Na straně Rakouska padlo 43 000 mužů, Prusko ztratilo 13 000 mužů.

Téměř ihned po skončení bitvy bylo zahájeno budování četných pomníků. V roce 1936 zde bylo otevřeno válečné muzeum s expozicí výstroje a zbroje všech zúčastněných armád. V letech 2008–2010 proběhla přístavba nové části muzea, ve které byla instalována nová expozice.

Areál bojiště bitvy 1866 byl v roce 1997 vyhlášen památkovou zónou.

Zahrnuje území, na kterém jsou rozmístěny více než čtyři stovky pomníků, individuálních hrobů i hromadných pohřebišť. Mezi nejvýznamnější se řadí tzv. Baterie mrtvých, kostnice s pseudogotickým sarkofágem a mohutným litinovým křížem, dále pak pruský hřbitov či pomník rakouského 1. armádního sboru. Největší koncentrace pomníků se nachází v lese Svíb. Mezi nejkrásnější pomníky patří Polní myslivec či Říman, ale i další pomníky podél tzv. Aleje mrtvých.

Areálem bojiště provázejí dvě desetakilometrové naučné stezky (Chlum a Svíb). Obě stezky jsou okružní a každá má 21 zastávek opatřených informačními deskami, které přinášejí řadu zajímavostí o bitvě.

Možnost prohlédnout si centrální bojiště z ptáčích perspektivy nabízí od roku 1999 vyhlídková věž.

Tak to byl výlet podle mého gusta. Bitvy mě vždy velmi zajímaly, navíc jsem mohl trávit čas i s Bakem. Jana to také přežila, i když vykřikovala, že dalším cílem našeho putování by mělo být něco klidnějšího a méně pohybově náročného. Ještě že náš táta tahá tipy na výlet jako králíky z klobouku. Navrhl návštěvu rodného domu muže, který v historii české literatury způsobil problém, jenž dodnes není jednoznačně vyřešen.

Dům Václava Hanky v Hoříněvsi

Dům je příkladem roubené lidové stavby, která pochází pravděpodobně z roku 1720. Na první pohled upoutá zajímavým řešením patrového přístavku stojícího na čtyřech profilovaných pilířích. Jinak je dům podélného půdorysu s příčně položenou chodbou. Po obou stranách chodby se nachází světnice a kráček s výkladem, do zadní části je situována kuchyňka a přístěnky. Budovu kryje mohutně působící sedlová střecha krytá šindelem.

Prarodiče V. Hanky koupili dům v roce 1760 a provozovali zde zemědělskou, hostinskou a řeznickou činnost. V roce 1791 se zde narodil Václav Hanka (10. 6. 1791 Hořiněves – 12. 1. 1861 Praha), český vlastenec, bohemista, slavista, básník a překladatel, žák J. Dobrovského. Do historie českého národa vešel jako objevitel Rukopisu královédvorského, ve sporech o pravosti rukopisu se spekovalo i o jeho autorství tohoto díla.

V roce 1862 byla za přítomnosti F. Palackého na jeho rodném domě odhalena pamětní deska, která je zasazena v čelní straně předsunuté komory. Jedná se o kovový oválný reliéf s Hankovým portrétem a jeho životním mottem: „Národy nehasnou, dokud jazyk žije.“ V roce 1890 přibyl u domu i kamenný pomník od Mořice Černila, zhotovený z bílého hořického pískovce.

Po smrti Hankových rodičů dům střídal majitele, po roce 1950 byl znárodněn a hospodařily zde státní statky. Dům nešetřeným zacházením velmi chátral a jeho stav si vyžádal celkovou opravu. Rekonstrukce proběhla v letech 1967–1969, objekt byl kompletně opraven a bylo zde zřízeno muzeum s expozicí věnovanou životu a dílu V. Hanky. Muzeum je od roku 2005 v majetku obce Hořiněves, která dům dále opravuje a využívá ho i ke konání různých společenských akcí.

Sedíme před domem, svačíme řízky a je nám dobře, dokonce mamka ani neprotestuje, když sem tam hodím kousek i Bakovi. Jana by už jela domů, protože má ještě něco domluveného, mně a tátovi se však ještě nechce. Aby mamka předešla dohadování, navrhuje, ať si stříhneme. Jóó, vyhrál jsem. Jana se hned nafoukla a odešla stranou psát esemesky. My ostatní se skláníme nad mapou a táta ukazuje, kde je něco zajímavého. Nakonec vybereme Kuks, místo spojené s Františkem Antonínem Šporkem, jednou z nejzajímavějších a zároveň rozporuplných postav českého baroka.

Kuks

Areál Kuksu a Betléma je i přes svoje torzovité dochování neopakovatelným celkem barokně komponované krajiny a jedinečným památkem barokního umění v Čechách.

Dějiny Kuksu sahají do 17. století, respektive do roku 1684, kdy hrabě František Antonín Špork zdědil mimo jiné panství Choustníkovo Hradiště, jehož území v sobě zahrnovalo i labské údolí mezi vesnicemi Stanovice a Brod. V neobydlené labské stráni vyvěraly minerální prameny, z nichž tři měly údajně léčivé účinky. Nový majitel panství se rozhodl, že v tomto místě vybuduje významné a věhlasné lázně.

Stavební činnost se nejprve soustředila na levý břeh Labe. Roku 1695 byl postaven dřevěný lázeňský dům, který zpočátku sloužil také jako provizorní Šporkovo obydlí při jeho pobytu v Kuksu. V letech 1696 až 1697 proběhla výstavba kaple Nanebevzetí Panny Marie. V dalších letech byly postupně stavěny další objekty – hostinec U Zlatého slunce, otevřené schodiště ve-

doucí až k Labi, kaskády po stranách schodiště, fontána se sochou Polyféma (*jednooký obr, syn Poseidónův*), most přes Labe a další domy pro hosty. Roku 1710 byl na místě provizorní dřevěné budovy postaven zděný zámek. Jeho přízemí bylo určeno lázeňskému provozu a patro bylo upraveno jako rezidence majitele.

Pravobřežní výstavba začala roku 1707 stavbou špitálu určeného pro zaopatření starých členů šporkovského služebnictva. Součástí špitálu byl kostel Nejsvětější Trojice, vystavěný podle plánu G. B. Alliprandiho. Pod kostelem byla umístěna rodinná šporkovská hrobka, přístupná samostatně z labského svahu. Podél severního průčelí špitálu vznikla galerie dvanácti soch Ctností a dvanácti soch Neřestí. Alej plastik doplnily další sochy (*např. Náboženství, Anděl blažené smrti a Anděl zoufalé smrti*). Autorem barokní plastické výzdoby kukského areálu byl přední český barokní sochař Matyáš Bernard Braun a jeho sochařská dílna.

Pozoruhodným, zcela ojedinělým a dodnes částečně zachovaným dílem byla úprava lesní krajiny v sousedství lázeňského areálu. Mezi lety 1723 až 1732 byl les přeměněn v sochařskou galerii situovanou do volné přírody. Ústředním motivem bylo Narození Páně, proto se pro celý komplex vžil název Betlém. Kromě reliéfů zobrazujících Narození Páně a Příchod Tří králů jsou v barokních plastikách Betléma zachycena i další biblická témata. Autorem barokních plastik a reliéfů byl opět M. B. Braun.

Stavební rozvoj a lázeňská sláva Kuksu byly úzce spojeny s osobou hraběte Šporka. Dědicové neměli zájem o údržbu a provoz lázní, a tak středoevropsky ojedinělý barokní komplex Kuksu a Betléma začal chátrat. Z celého Šporkova areálu tak zůstal funkčně zachován pouze špitál, od r. 1739 spravovaný řádem Milosrdných bratří, do kterého přesunuli dědicové panství své rezidenční místnosti z protilehlého zámku. Levobřežní lázeňský areál se zámek ztratil své využití a začal pustnout. K jeho zničení přispěly i válečné devastace a povodeň roku 1775. Z neudržované zámecké budovy, zbořené roku 1901, se do dnešních dnů dochovalo pouze schodiště k Labi.

V současnosti je Špitál (*Hospital*), spravovaný Národním památkovým ústavem, zpřístupněn veřejnosti. Součástí prohlídkového okruhu jsou

interiéry špitálu s refektářem (*jídelnou*), lapidárium soch, kostel Nejsvětější Trojice, rodinná hrobka Šporků a především barokní lékárna, která je význačným dokladem úrovně lékárenství ve své době a řadí se mezi evropské unikáty. Lékárna nesla název podle symbolu řádu Milosrdných bratří „U Granátového jablka“. Další prostory Hospitalu jsou využity Českým farmaceutickým muzeem pro expozici Kouzlo apatyky.

A stejně to muselo být krásné, když zde při slavnostech teklo víno v kaskádách podél schodiště, socha Polyféma hrála příjemné melodie a kolem se pohybovali urození páni, aby si odpočali po namáhavém lovu. Janu, která sem vůbec nechtěla jet, atmosféra místa úplně dostala a bylo vidět, že by ještě chvíli snila spolu s hrabětem Šporkem sen o kukských lázních. Bohužel se už musíme vydat na cestu k domovu, opouštíme region plný historie, odjíždíme z Hradeckého venkova.

A máme tu další výlet. Pomáhám tátovi v garáži zkontrolovat naše kola. Jsem rád, že nemusím být v kuchyni, kde mamka se ségrou chystají svačiny. Musel bych totiž poslouchat Janino fňukání, protože ji každá

zmínka o pohybové aktivitě značně rozhodí. Nepomohlo ani tátovo ujištění, že cesta nebude náročná, neboť budeme projíždět Polabskou nížinou. Smutný je i Bak, protože tentokrát s námi nepojede.

Na severní straně středního toku řeky Labe, v jihovýchodní části Středočeského kraje s přesahem do kraje Pardubického, se rozprostírá území MAS Zálabí. Západní část je zcela rovinatá, umístěná v Polabské nížině, do jižní části regionu zasahují Železné hory.

MAS Zálabí sdružuje 30 obcí, z nichž většina byla založena v 10. – 13. století. Na rozloze 206 km² žije přibližně 16 tisíc obyvatel, přirozeným centrem regionu je město Týnec nad Labem. Narodil se zde i literát, historik a etnograf A. Šolta.

Území MAS Zálabí je turisticky atraktivní. Region má hluboké historické kořeny, první doklady o osídlení se blíží k datu 1 500 př. n. l., proto zde na mnoha místech najdeme pozůstatky osídlování včetně keltského pohřebiště v Dobšicích. Nachází se zde také národní přírodní rezervace Libický luh a mnoho přírodních rezervací s cennými biotopy. Hojně navštěvovaný je i hřebčín v Kladrubech nad Labem, který byl vyhlášen národní kulturní památkou.

Celé území je přátelské pro pěši i cykloturistiku.

Náš cyklovýlet začíná v Žiželicích. Nebo v Končicích? Jsem z toho nějaký zmatený, měli jsme být v Žiželicích a jsme někde jinde. Taťka se směje a říká, ať popojedu o pár metrů dál. Když jsem to udělal, tak na mě křikl, že teď už jsem konečně tam, kde jsem chtěl být. To jsem z toho jelen, ještě nikdy jsem neviděl, aby sousední domy byly ve dvou různých obcích. Prý se mám pro vysvětlení zastavit v místním muzeu.

Muzeum v Žiželicích

Muzeum sídlí v přízemí historické budovy radnice, kterou v roce 1800 po velkém požáru Žiželic postavil Martin Sobota, žiželský mistr zednický.

Muzeum nabízí stálou vlastivědnou expozici, která mapuje vznik a vývoj městečka úzce spjatého s historií Hradištského hradu, který stával na ostrohu řeky Cidliny v obci Hradištko. Je zde připomínán pan Dětoch z Třebelovic, nejvýznamnější postava z historie obce. Díky jeho osobě bylo založení Žiželic pojato velkoryse s velkým obdélníkovým náměstím, kostelem a širokými ulicemi. Stará obec byla přejmenována na Končice a hned vedle byly založeny Žiželice nové. V muzeu jsou k vidění privilegia, která obyvatelé Žiželic získali a nechávali si je potvrdit u českých králů. A tak zde najdeme listiny s podpisy a pečeti vládců Čech až do doby císaře Františka I.

Expozice národopisná zachycuje slavnou dobu rozkvětu řemesel a cechů. Jsou zde cechovní prapory, pečeti, listiny tovaryšské a cechovní, fotokopie cechovních knih.

Aha, tak takhle to tedy je. Táta je prostě vtipálek a nevynechá jedinou příležitost, jak nás nějak napálit. Navíc je teď tajemný a naznačuje, že to bylo pouze na rozjezd. Prý má pro nás připraveno ještě několik dalších turistických „lahůdek“ a každá bude z jiného soudku.

Barokní kostnice v Žehuni

Kostnice je součástí areálu kostela sv. Gotharda a byla postavena v letech 1765–1766 z bílé opuky na půdorysu téměř pravidelného čtverce. Kryta je jehlancovou střechou mansardové konstrukce. Poslední větší oprava byla provedena v letech 1929–1932, kdy budova získala současnou fasádu. Od té doby se žádné další rekonstrukce nekonaly a stavba postupně chátrala. Až v roce 2010 byl zahájen projekt na obnovu této památky.

Interiér kostnice je řešen jako volný prostor s dekorativním uspořádáním lidských kostí na půdorysu písmene U. Kostí pocházejí ze zrušených hrobů. Stěny z kostí jsou vysoké 2,5 m a silné 60 cm, zpevněné dřevěnou konstrukcí. Kostí zřejmě nejsou k sobě nijak přichyceny, jsou naskládány v několika vrstvách, lebky se střídají s kostmi z končetin. Na některých místech jsou uspořádány do tvaru ondřejského kříže. Na stropním trámu je zavěšena girlanda z pánevních a hrudních kostí doplněná lebkou. Výzdoba měla v duchovně zaměřeném baroku symbolický význam ve smyslu „Memento mori“ (*Pamatuj na smrt*).

Prostor je doplněn zděnou oltářní menzou (*stolem*) s krucifixem z 2. pol. 18. st.

Tentokrát jsem se dokonce shodl s Janou na tom, že jsme rádi, že jsme zpět na čerstvém vzduchu. I když nepopírám, že to bylo velmi zajímavé. Jana už dokonce nabírá zpět barvu v obličeji. Nasedáme na kola a vyrážíme dál. Táta se jen směje a říká, že i na další zastávce se potkáme s kostlivcem, tentokrát ale z doby mnohem starší.

Muzeum Keltů v Dobšicích nad Cidlinou

Muzeum otevřené v roce 2008 mapuje keltské osídlení v okolí řeky Cidliny. Při archeologickém výzkumu v letech 1899–1927 zde bylo odkryto pohřebiště dlouhé téměř 300 m. Nacházelo se zde 27 hrobů, jejichž stáří se odhaduje na 4. až 3. století před naším letopočtem, což je řadí do tzv. doby laténské.

Kostrový hrob keltského bojovníka je i součástí expozice, seznamuje s pohřebními zvyklostmi tehdejší doby. Mimo to jsou v muzeu vystaveny originály různých předmětů běžné denní potřeby, např. nádoby, zbraně, náramky, které přibližují svět keltských mužů a žen. Zajímavá je možnost vyzkoušet si některé činnosti na vlastní kůži, např. mletí obilí na zrnotěrce či rotačním mlýnu. Součástí prohlídky je i krátký výukový film s názvem „Ze života keltské osady“.

Na muzejní expozici navazuje Archeoskanzen – dvorec doby laténské. Zde návštěvníky seznámí s keltskými božstvy, s výrobou pečiva, kovářstvím i dalšími řemesly. Přístupná je i keltská polozemnice v reálné ve-

likosti (3x5 m) či dětské hřiště ve stylu keltského oppida (*opevněného sídliště*) včetně valů a palisád. Další zajímavostí je i Dobrodružná a naučná stezka malého Dobše. Na 12 zastaveních s informačními panely mohou děti i dospělí plnit různé úkoly. 2,2 km dlouhá cesta vede krásnou přírodou okolo Cidliny a je doplněna o lanové a dobrodružné herní prvky, odpočinková místa a veřejné ohniště.

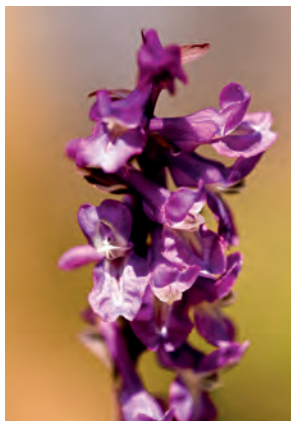

Panečku, to jsem se ale vyřádil. Stezku s Dobšem jsem zvládl jako první, na lavičce jsem si pochutnával na svačině a čekal, až dorazí zbytek rodiny. A už je vidím. Táta s Janou jdou vpředu a potutelně ukazují dozadu na mamku. Ta jde kus za nimi, čistí si kalhoty a vybírá si trávu a bodláky z oblečení. Z vyprávění se dozvídám, že mamka neodolala a vyzkoušela houpačku, ze které ale nedobrovolně „vystoupila“. Naštěstí to mamka i houpačka přežily bez úhony a my mohli pokračovat dále v putování.

Budeme projíždět územím zvaným Libický luh. Tatínek nám jmenoval některé rostliny a živočichy, kteří se v tomto chráněném území vyskytují. Musím konstatovat, že jsem si byl schopen představit olši, dub či leknín, z fauny jsem znal datla a skokana, ale další názvy – žebratka bahenní, jarva žilnatá, hlístník hnízdaček nebo ožanka čpavá – mně spíše naháněly strach. Musím se doma podívat do nějaké knihy, co to vlastně je.

Národní přírodní rezervace Libický luh

Libický luh je nejrozsáhlejší souvislý porost lužních lesů v Čechách. Rozkládá se na ploše 446 ha, ochranné pásmo má plochu 46 ha.

Je tvořen spleť tůní, mrtvých a slepých ramen Labe. Většinu území pokrývají lužní lesy všech typů (*mokřadní olšiny, dubo-jilmové porosty i dubohabřiny*), na hladinách tůní se vyskytují plovoucí a vzplývavé rostliny, na lesních loučkách rostou chráněné druhy rostlin, vyskytuje se zde i 131 druhů mechorostů. V roce 1978 zde byl popsán zcela neznámý rostlinný druh krušík polab-

ský, který patří mezi vzácné chráněné rostliny a je endemitem (*vyskytující se na pouze na jednom místě*) rostlinou Libického luhu.

V Libickém luhu se nachází hnízdiště ptáků, ve vodě žijí četní ohrožení vodní koryšši, měkkýši a obojživelníci. Bylo zde popsáno i mnoho druhů hmyzu, hlavně motýlů.

Dnešní podobu luhu ovlivnila regulace koryta Labe a výstavba dálnice D11. Nutnost ochrany tohoto území vedla nejprve k vyhlášení chráněného přírodního výtvaru, v roce 1992 bylo území převedeno na seznam národních přírodních rezervací. Nejnověji byla rezervace zařazena do evropské sítě Natura 2000 jako evropsky významná lokalita.

Projeli jsme Libický luh, naštěstí jsme zde byli mimo sezónu komárů, takže jsme bez štípanců a pupínků. A tady jsem taky dostal pohlavek. Jen tak mimochodem jsem se totiž zeptal Jany, kde že ona k pupínkům přišla, když jsme žádného komára nepotkali? Nemám prý provokovat a šlápnout do pedálů, neboť nás čeká jedna stavba, která dlouho badatelům skrývala své skutečné stáří pod vrstvami různých úprav.

Kostel sv. Prokopa v Záboří nad Labem

První písemné zmínky o zdejší kostele jsou z r. 1352, ale kostel je staršího založení, zřejmě pocházel z konce 12. st. V té době se jednalo o patrovou románskou kapli na čtvercovém půdorysu, z níž na východní straně vybíhala apside (*dle průzkumu zdíva*). V poslední třetině 16. st. proběhly úpravy, během kterých byla nejspíše přistavěna nová renesanční loď. Další rozsáhlé opravy jsou zaznamenány z konce 17. st. a z let 19. st.

Kostel během své existence několikrát změnil zasvěcení. Původně byl zasvěcen Panně Marii, ve zprávě z roku 1700 se náhle uvádí nový název sv. Petra v kovech. Někdy v letech 1746–1748 došlo k další změně zasvěcení, od té doby je kostel zasvěcen svatému Prokopovi.

Kostel má širokou a přitom krátkou loď, původně plochostropou, nyní zaklenutou barokní klenbou. Na severní straně na loď navazuje mohutný presbytář čtvercového půdorysu (*původní loď kaple*). Na místě apsidy (*půlkruhového výklenku*) byla vystavěna sakristie s oratoří (*oddělené místo k modlitbě*) v patře. Vznikla tak stavba nezvyklého tvaru a s neobvyklým umístěním presbytáře.

U vstupu do kostela je dochovaný nádherný románský portál z 12. st. Záklenek portálu je tvořen jedenácti pruty s výžlabky, s bohatou figurální a ornamentální výzdobou, nechybí ani motivy z živočišné nebo rostlinné říše. Jedná se o mistrovskou kamenickou práci.

Zábořský kostel sv. Prokopa je jediným příkladem patrové románské centrální stavby v Čechách, je dokladem vysoké úrovně románské architektury i na venkově.

Opouštíme Záboří a míříme k našemu poslednímu cíli. Znáš ho jen já s tatškou, protože to má být překvapení pro naši mamku. Mamka je totiž velkou milovnicí koní, ve volném čase si jde ráda zajezdit. Směřujeme tedy do Kladrub nad Labem, místa proslulého chovem unikátních koní.

Národní hřebčín v Kladrubech nad Labem

Národní hřebčín v Kladrubech nad Labem je nejstarším hřebčínem na světě. Roku 1579 nechal císař Rudolf II. povýšit původní koňskou oboru na císařský dvorní hřebčín. Tento rok je brán jako historické založení hřebčína. V 18. století hřebčín vyhořel, Josef II. ho nechal znovu vystavět, v průběhu doby k němu byly dostavěny další budovy. V roce 1918 se hřebčín dostává pod správu státu.

V Kladrubech se chová starokladrubský kůň. Jde o jedno z nejstarších plemen koní. Jedná se o teplotokrevné plemeno s typickou klabonosou hlavou, výrazným živým okem, širokým a hlubokým hrudníkem a mohutnou, širokou zádí. Od konce 18. st. se chová v barvě bílé a černé. Bělouši byli

využíváni pro ceremoniální účely dvora, vraníci sloužili vysokým církevním hodnostářům.

Současné využití kladrubských koní je rozmanité. Pro ceremoniální účely slouží na královských dvorech v Dánsku a Švédsku. Skvělých výsledků dosahují ve vozatajském sportu, jsou využíváni k drezurnímu a rekreačnímu ježdění. Pro svou vyrovnanou povahu se výborně hodí pro hipoterapii, využívá je i jízdni policie.

Rozsáhlý komplex hřebčína byl i se starokladrubským koněm v lednu 1995 prohlášen státní kulturní památkou.

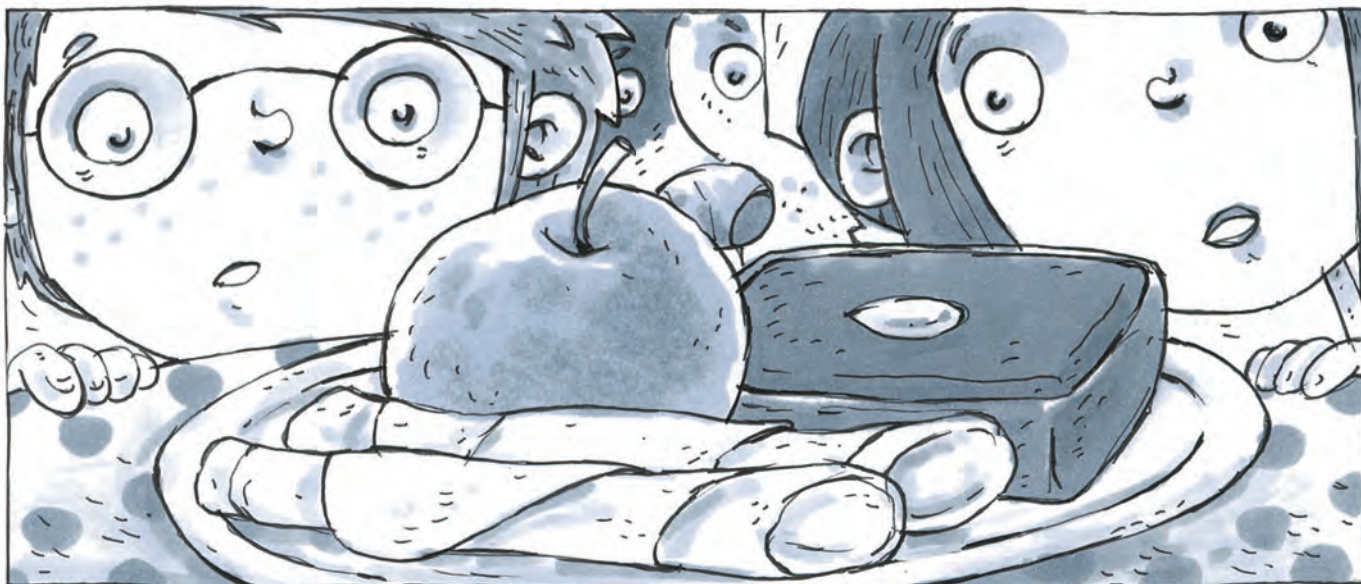

Foto © Dalibor Gregor, www.foto-gregor.com

Prý nejkrásnější pohled na svět je ze hřbetu koně. Já jsem si to trochu přizpůsobil, protože jsem si zatím netroufl na koně vylézt. Spokojil jsem se s pohledem z kočáru a i ten stál zato. Táta pro nás totiž objednal projížďku kočárem taženým starokladrubáky. Projeli jsme se kolem pastvin, dlouhou alejí a zpět. Bylo to příjemné zakončení našeho putování.

Pozor, táta nás svolává na rodinnou poradu. Čeká na nás u stolu, kde je pod utěrkou něco schované. Prý až utěrku odkryje, z předložených předmětů poznáme, kam zítra vyrážíme. Hádanky mám rád, tak jsem celý nedočkavý. Ségra už tak nadšená není, protože hádanky jsou prý jen pro mrňata. Táta pomalu sundává utěrku a my koukáme, musím říct, že značně nechápavě, na to, co bylo zatím skryto. Ležely tam trubičky, jablko a jakýsi perník.

Teda nenapadá mě vůbec nic. Jana je na tom podobně. Taťka se nám snaží napovědět tím, že by tam měl ležet ještě piskovec, ale ten tak nahonem nesehnal. Tak to nám teda pomohl. Necháme se raději poddat. Táta začne vysvětlovat, že tyto předměty jsou typické pro region Podchlumí. Jablko symbolizuje dlouholetou ovocnářskou tradici, trubičky a „perník“ jsou zdejší oblíbené cukrovinky a ten piskovec využívají zdejší kamenosochaři.

Nejseverněji z partnerských regionů se rozprostírá region Podchlumí. Jeho název je dán polohou na svazích výrazného terénního hřbetu – chlumu. Hořícký chlum, táhnoucí se v délce 20 km ve směru východ – západ od Velkého Vřeštova po Konecchlumí, bývá často označován jako poslední výběžek Krkonoš.

MAS Podchlumí zaujímá území 38 obcí v okolí města Hořice v Královéhradeckém kraji. Celková výměra regionu činí 252 km² a žije zde téměř 22 tisíc obyvatel.

MAS Podchlumí je občanským sdružením, které vzniklo v roce 2005 z iniciativy Mikroregionu Podchlumí, města Hořice, Výzkumného a šlechtitelského ústavu ovocnářského v Holovousích a dalších představitelů regionu na základě principů metody LEADER.

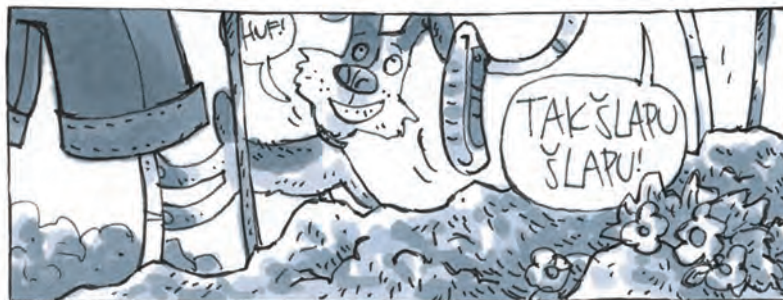
Území s úrodnou půdou a dostatkem vody bylo osídleno již v pravěku. V současné době se zde pěstují obiloviny, ovocné stromy a zelenina. Zdejšími pěstiteli byly vyšlechtěny mnohé slavné odrůdy (Holovouské malinové, třešeň Karšovka a další). Proslulé jsou i tradiční cukrovinky z Podchlumí, a to hořické trubičky a modlitbičky pocházející z Miletína.

Podchlumí je krajem soch a kamenných památníků. Základem tohoto fenoménu je pískovec, vynikající sochařský materiál, ze kterého jsou složeny chlupy. Pískovec se ve zdejších lomech těží odpradávná, byl používán jako stavební materiál tvrzí, kostelů, zámků a na sochařskou výzdobu.

Kraj nabízí i množství přírodních památek. Jsou tu různé biotopy s památnými stromy, rybníky tvořící významnou ornitologickou lokalitu i mokřadní louky. Významnými lokalitami vedou naučné stezky.

Podchlumí je rodištěm mnoha významných osobností, které zde zanechaly svou nesmazatelnou stopu. Z nejznámějších můžeme jmenovat spisovatele K. J. Erbena a E. Štorcha, filmového tvůrce K. Zemana a loutkáře M. Kopeckého.

Vydáváme se na cestu napříč Podchlumím. První zastavení vybrala naše mamka, protože chtěla vidět dílo svého oblíbeného malíře V. Komárka. Nejdeme však do žádné galerie, ale stoupáme ke kostelu, který je dominantou nejen obce Konecchlumí, ale celého okolí.

Kostel sv. Petra a Pavla v Konecchlumí

Nad obcí Konecchlumí se tyčí z daleka viditelný kostel sv. Petra a Pavla. Na stejném místě stával původně malý dřevěný gotický kostelík, který byl zmiňován už v listinách z roku 1355. Kostelík měl pravděpodobně postranní oltáře a náležela k němu i fara. Za husitských válek patřil utrakvistům (kališníkům) a přijímalo se zde podobojí. Za třicetileté války přechází opět do správy katolické církve. Na počátku 18. století byl kostelík ve velmi špatném stavu, proto bylo rozhodnuto o stavbě nového kostela.

Nový barokní kostel byl postaven v rekordně krátkém čase v letech 1728–1729 pod vedením stavitel D. T. Morazziho. Stavbu financoval František Norbert hrabě z Trauttmansdorffu. Během 1. světové války postihl zdejší svatostánek podobný osud jako mnoho jiných kostelů. Zdejší zvony byly zrekvírovány a použity pro válečnou výrobu. Rozsáhlejší rekonstrukcí prošel kostel v letech 1996–2001.

V současné době tento jednolodní kostel nabízí kromě interiéru z konce 18. století i Křížovou cestu od malíře Vladimíra Komárka. 14 deskových obrazů o rozměrech 1,8 x 0,9 m sem bylo instalováno a vysvěceno v roce 2002.

Vyšli jsme ven z kostela a táta se nás ptá, jestli si nechceme dát další kvíz. Jana jen protočí oči a ani mně se nechce být neúspěšným řešitelem. Nakonec ale zvítězí zvědavost a chci slyšet zadání. Otázka zněla, kteří rodáci jsou spojeni s Ostroměří. Hmm, tak zase nic. Když ale tat'ka dodal indicii, že oba spojovalo téma pravěku, jeden z nich o něm napsal knihu a druhý natočil film, byl jsem doma. Lovce mamutů jsem četl vloni a Cestu do pravěku jsem viděl mnohokrát.

Muzeum E. Štorcha a K. Zemana v Ostroměří

Jelikož slavní rodáci jsou pýchou a velkým kulturním odkazem každého města či obce, otevřel Obecní úřad v Ostroměří v budově kulturního střediska stálou expozici, kde je možné nahlédnout do filmové a knižně zpracovaných pravěkých scenerií, jež spojily život a dílo E. Štorcha i K. Zemana.

V expozici je vystavena Štorchova a Zemanova korespondence, přebaly nejznámější Štorchovy knihy Lovci mamutů v mnoha jazycích nebo exponáty ze slavného filmu Cesta do pravěku. Součástí expozice je výstava věnovaná pravěkému osídlení Ostroměřska.

Další z významných rodáků, který je v muzeu připomínán, je Matěj Kopecký, tvůrce loutkového divadla, mnoholetý člen divadla Drak a potomek slavného loutkářského rodu Kopeckých.

Navštívit můžete i stezku Po stopách E. Štorcha a K. Zemana.

Mně se v muzeu moc líbilo, ale teď by to chtělo nějaký pohyb venku. I Bak by se rád proběhl. Táta se usmál, že toho dnes ještě nachodíme, ale když už jsme v Ostroměří, zajdeme se podívat na zbytky kdysi mohutného hradiště.

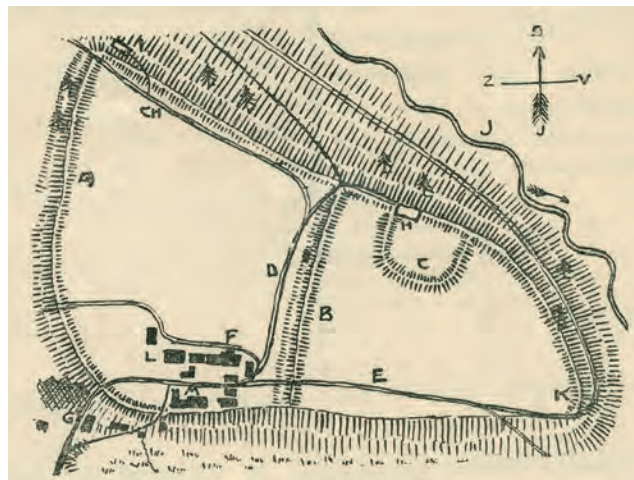

Ostroměřské hradiště

Severovýchodně od Ostroměře nad údolím řeky Javorky se nachází raně středověké hradiště. Hradiště bylo slovanské, patrně patřilo kmeni Charvátů. Vzniklo v 2. polovině 9. století, osídlení zde probíhalo až do počátku 12. století.

Hradiště s rozlohou až 30 ha patří k nejrozsáhlejším hradištím východních Čech. Chránily ho mohutné valy (až 10 m vysoké) s dřevěným opevněním a širokými příkopy.

Dle archeologického průzkumu se uvnitř hradiště nacházel vnitřní prostor, tzv. akropole. Akropole s rozlohou cca 2 ha je omezena zbytky valů s příkopem. Hradba byla široká asi 2,5 m a na vnější straně opatřena 70 cm širokou kamennou zdí. Dále bylo na hradišti objeveno množství sídlištních objektů v podobě zahloubených a srubových obydlí. Nejvýznamnějším nálezem byl poklad 415 stříbrných mincí z konce 10. století.

Rychle nastupujeme do auta a přesunujeme se do nedalekých Hořic. Po cestě se od rodičů dozvídáme něco o tomto městě. A aby nás mamka naladila, dostali jsme všichni hořické trubičky. Mňam, tak tady bych chtěl bydlet. Ale Hořice nejsou známe jen svými trubičkami, ale proslavily se jako město s dlouholetou sochařskou tradicí. A něco z této tradice si teď půjdeme prohlédnout.

Vrch Gothard

Vrch Gothard má bohatou historii. Do dějin vstupuje v roce 1423 jako místo vítězné bitvy orebitů, v jejichž čele stál tehdy již slepý vojevůdce Jan Žižka, nad kališnickou šlechtou vedenou Čeňkem z Vartenberka. Památost vrchu zvýšily lidové pouti během hladomoru v 18. století, kdy

sem lid lákala víra v zázračnou moc studánky, jejíž voda pomáhala proti nemocem a hladu.

V současnosti je vrch Gothard místem, které potvrzuje přirovnání Hořic k městu kamenné krásy. Je zde totiž soustředěno množství pomníků,

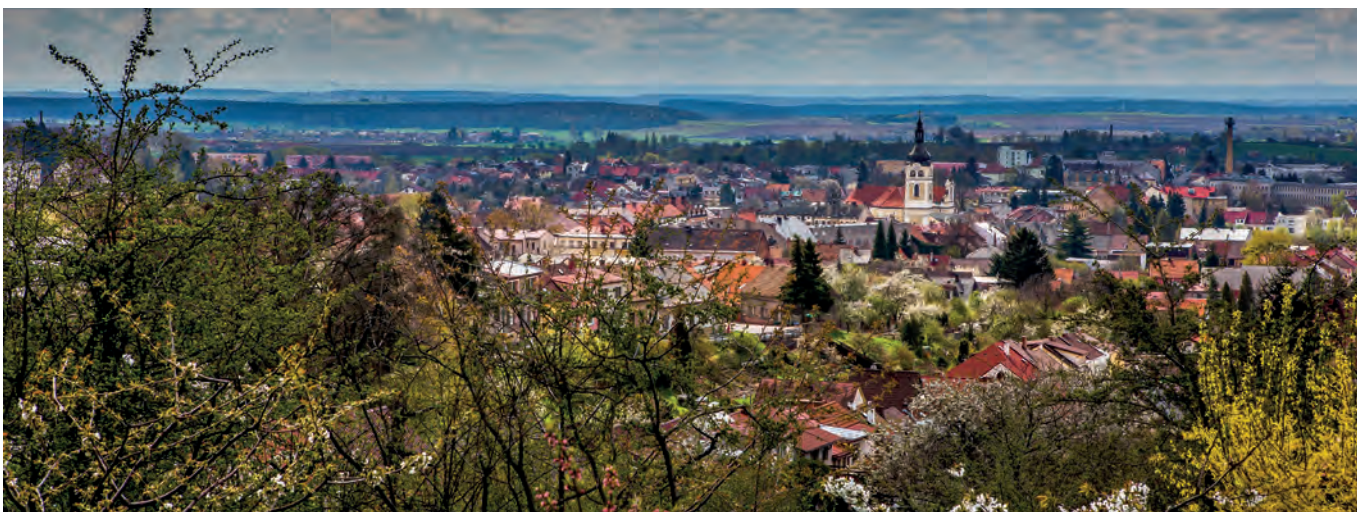

soch a reliéfů. Z mnoha můžeme jmenovat Žižkův pomník z roku 1873, který vznikl u příležitosti 450. výročí jeho vítězné bitvy. Vznikl z podnětu místního Sokola a byl to první pomník slavnému vojevůdci v Čechách. Dominantu vrchu pak tvoří Riegrův obelisk.

Monumentální je i 14,5m vysoký novorenesanční hřbitovní portál, který navrhli a vytvořili profesori a studenti místní kamenosochařské školy, za všechny můžeme uvést např. Mořice Černila a Quida Kociána. Portál vznikl 14 let (1892–1906) jako reprezentativní práce školy, dominuje mu socha

Anděla sedícího na katafalku (*podstavci pro vystavení rakve*) s expresivním gestem otevřených rukou, kompozici dotváří sochy Smrti a Vzkříšení.

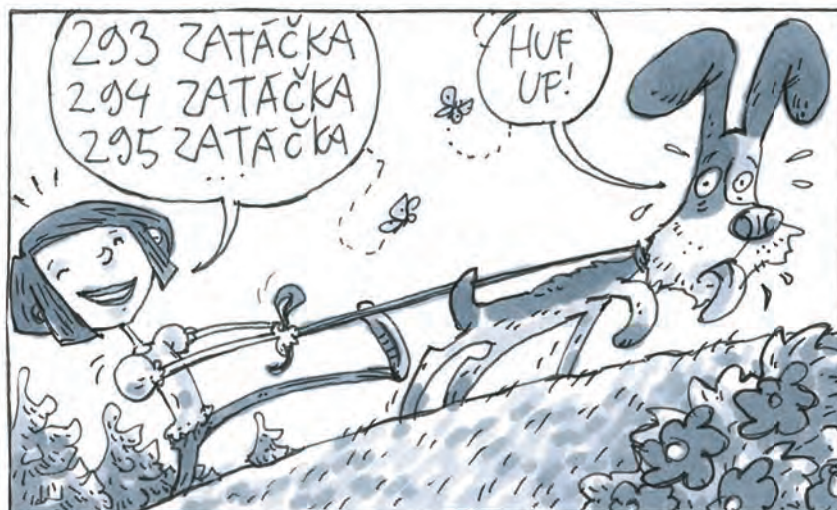
Na výše uvedené památky navazuje sochařský park U sv. Gotharda s více než osmi desítkami moderních skulptur vzešlých z tradičních symposií sochařů.

Táta měl pravdu, že dnes budeme mít v nohách nějaký ten kilometr. Dokud jdeme přes město, tak to ještě jde. Jakmile však začneme stoupat k hřebeni Hořického chlumu, začne Janino obvyklé poňukávání, dokonce se nechá táhnout Bakem. Naštěstí to moc nevnímám, protože táta vypravuje o závodu motocyklů, který se zde jezdí pod názvem 300 zatáček Gustava Havla, a my jdeme po jeho trati směrem k rozhledně.

Masarykova věž samostatnosti v Hořicích

Na hřebeni Hořického chlumu ve výšce 480 m n. m. stojí zdaleka viditelná dominanta města Hořic – Masarykova věž samostatnosti.

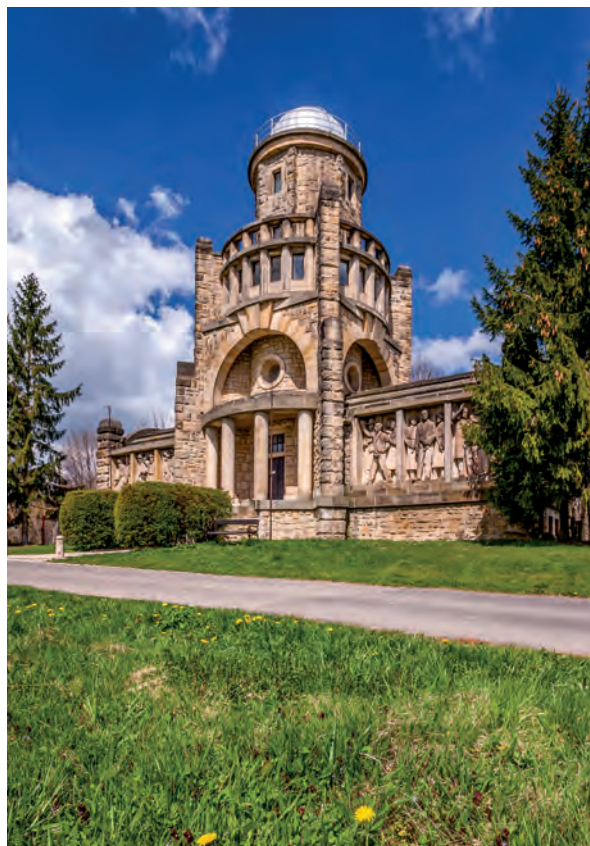
Základní kámen ke stavbě byl položen 10. července 1926 za přítomnosti 1. československého prezidenta T. G. Masaryka. Projekt architekta F. Blažka byl velkorysý, počítal s výškou rozhledny cca 40 m, díky čemuž by mohla sloužit i jako letecký maják.

Realita však byla jiná. Do roku 1938 byla věž vystavěna do výšky 25 m (*kámen na stavbu byl těžěn v nedalekém lomu sv. Josefa*) a pak se již ve stavbě nepokračovalo. Dokončena byla základní část památníku s imponantním průčelím a šesti reliéfy s motivy boje za československou samostatnost. Reliéfy jsou z dílny sochaře E. Malého, který je vytesal dle návrhů J. Vávry a K. Lenharta.

Za 2. světové války byly vlastenecké reliéfy zakryty. Při průjezdu německé armády Hořicemi byla věž poškozena zásahem dělostřeleckého granátu. Po válce se rozhledna dočkala oprav, i když její význam poklesl. V roce 1962 byly reliéfy opět zakryty, tentokrát na pokyn stranického vedení KSČ.

Celkové rekonstrukce se věž dočkala až po roce 1989. Na sklonku 90. let bylo k rozhledně umístěno velké sousoší Legie za hranicemi sochaře Františka Duhaře – Vyskočila. Uvnitř budovy se nachází malé muzeum a pietní síň se jmény obyvatel Hořicka, kteří padli během obou světových válek. Zároveň se místo stalo i památníkem obětem boje proti komunismu.

Po točitém schodišti se návštěvník dostane na ochoz, ze kterého je pěkný výhled na město a jeho okolí. Za příznivého počasí jsou na severu vidět i Krkonoše.

Z Hořic odjíždíme směr Miletín. Táta v autě recituje něco o zemřelé matce, již na hrobě vyrostla mateřídouška, a přidává i docela hororový příběh o polednici. Tentokrát je na koni ségra. Já na básničky moc nejsem, proto jsem hned nepoznal dílo K. J. Erbena. Ségra na mě dělá dlouhý nos, ale já jí to nedaruju.

Rodný dům a Naučná stezka K. J. Erbena

Do domku postaveného v roce 1734 se rodiče K. J. Erbena nastěhovali v roce 1806 a 7. listopadu 1811 se zde narodila dvojčata Karel a Jan. Dospělosti se dožil jen Karel, poté i sestra Josefa, která v domku posléze bydlela se svým manželem. Při velkém požáru v roce 1846 dům vyhořel a musel být postaven znovu. První poctou slavnému rodákovi bylo odhalení pamětní desky na jeho rodném domě. Deska ze světlého kamene s nápisem o narození spisovatele byla odhalena v roce 1899.

Později dům měnil majitele, až si ho nakonec pronajala obec, později ho i odkoupila. V roce 1953 sem byla přestěhována výstava a muzeum. Dům prošel několika opravami, poslední proběhla v roce 1996. Rekonstrukce se netýkala jen budovy, zásadní změny se dočkala i expozice. Vznikla vkusně a moderně řešená stálá výstava, která přibližuje Erbenův život a dílo, zároveň ukazuje tvář Miletína v době básníkovy dětství.

Úvodní část expozice zaujme Birnerovým modelem Miletína podle stavu z r. 1830, nechybí rodokmen Erbenova rodu, dokumenty z básníkovy života, korespondence i smuteční oznámení. Druhá část výstavy je věnována Erbenovu dílu a památkám na něj. Stylizovaná podkrovní světnička připomíná dobu Erbenova dětství. Místnosti i chodba s černou kuchyní jsou vybaveny dobovým nábytkem.

U rodného domku začíná cca 5 km dlouhá naučná stezka, kdy prostřednictvím 10 informačních tabulí je představeno dílo i život tohoto spisovatele. Na některých zastaveních najdete odkazy na Erbenovy balady, např. dřevěnou sochu polednice, úvod balady Zlatý kolovrat při-

pomíná zastavení Hoj, jede z lesa pán... s dřevěnou sochou jezdce na koni, inspirací pro Dceřinu kletbu bylo místní popraviště. Naučná stezka končí na míletínském náměstí.

Prošli jsme celou naučnou stezku a musím říct, že i mě bolí nohy. S úlevou si sedám na lavičku, Bak si zaleze pod ni a odpočíváme. Mamka se na chvíli ztratila. Odběhla do krámku a přinesla nám ten perník, který jsme měli poznat. S chutí jsme se do něj zakousli a vyslechli si jeho historii.

Miletínské modlitbičky

S nápadem péct tyto perníčky přišel Josef Erben v roce 1864 a veřejnost je mohla poprvé ochutnat na miletínské pouti. Modlitbičky se okamžitě staly žádaným zbožím, ochutnal je i T. G. Masaryk při návštěvě Miletína v roce 1926.

V roce 1949 byla rodinná výroba znárodněna a v dalších letech se modlitbičky pekly jen ve zjednodušené podobě pod názvem Miletínky. Teprve po restituci v roce 1991 obnovil Karel Erben výrobu modlitbiček podle původní receptury.

V současné době lze koupit modlitbičky na dvou místech. Buď to jsou perníčky tradičního výrobce pod názvem Erbenovy miletínské modlitbičky, nebo výrobky jeho konkurenta cukrárny Laušman pojmenované Miletínské modlitbičky.

A jak se modlitbičky vyrábí? Základem je perníkové těsto, které šest týdnů zraje. Z něj se vykrajují obdélníčky, na které přijde náplň z pražených lískových a vlašských ořechů a navrch plátek z vaječných bílků a skořice. Hotový výrobek se polije cukrovou polevou a ozdobí půlkou mandle.

Tak jsme úspěšně spořádali celou krabici této dobroty a pro dnešek mám toho sladkého tak akorát. Snad pod dojmem tohoto místa škemráme na mamce, aby nám po cestě domů vyprávěla nějakou Erbenovu pohádku.

Putování po dědictví našich předků

Vydaly v roce 2013: Hradecký venkov, o.p.s.; Podchlumí o.s.; Společná CIDLINA, o.s.; o.s. Zálabí, místní akční skupina

Na obsahu se autorsky podíleli: Mgr. Martina Havlíková, archiv MAS Hradecký venkov, archiv MAS Společná CIDLINA, archiv MAS Podchlumí, archiv MAS Zálabí

Kresby: Tomáš Chlud

Autoři fotografií: Martin Hlaváček, archiv MAS Společná CIDLINA o.s., archiv MAS Podchlumí, Luboš Vaněk, Mgr. Radko Samek, Ing. Dalibor Gregor, archiv MAS Hradecký venkov, Ladislav Renner, Roman Šulc

Grafické zpracování a tisk: Rejman Fine Arts s.r.o.

PROGRAM ROZVOJE VENKOVA

EVROPSKÝ ZEMĚĚLSKÝ FOND PRO ROZVOJ VENKOVA: EVROPA INVESTUJE DO VENKOVSKÝCH OBLASTÍ